

Zrínyi Miklós titokzatos halála

Péter Katalin történész írta Zrínyi Miklós halálával kapcsolatban A magyar romlásnak századában című kötetében: „Zrínyi halálának körülményeit mindenki ismeri; a magyar történelem legtöbbet emlegetett eseményei közé tartozik a kursaneci vadászat, ahol az őszi este leszálló félhomályában megsebzett vaddisznó végzett azzal, aki száz csatán eshetett volna el”. Haláláról mindent tudunk – tette hozzá a történész, akinek véleményét más kutatók is osztják.

*Gróf Zrínyi
Miklós, a költő
és hadvezér
képmása*

KLANICZAY TIBOR IRODALOMTÖRTÉNÉSZ, *ZRÍNYI MIKLÓS* CÍMŰ nagyszabású művében már korábban így vélekedett: „Zrínyi halála tisztázott kérdés: a szemtanú Bethlen pontosan leírta az esetet, a Zrínyi haláláról tudósító levelek pedig halvány célzást sem tesznek esetleges gyilkosságra”. Bene Sándor a *Zrínyi és a vadkan* című (Borián Gellérttel közösen írt) könyvében ezzel kapcsolatban leszögezte: „A Zrínyi-vel foglalkozó szakirodalomban a vadászbaleset régóta elfogadott igazság”.

Valóban pontot lehet tenni a különös história végére? Nos, a mérvadó vé-

Zrínyi fölégeti
az eszéki hidat

lemények ismeretében el lehetne fogadni a vadászbaleset tényét, de az mégiscsak furcsa, amikor történészek így fogalmaznak: „érdemes-e a már eldőlt vitát újraéleszteni? Természetesen nem. Pontosabban: érdemes, de nem lehet és nem is szabad kizárólag ezen az összefüggéseiből kiszakított talányon töprengenünk”. Akkor most érdemes vagy sem? Az a helyzet, hogy Zrínyi halála továbbra is felvet néhány megválaszolatlan kérdést, amelyek éppen a baleset bizonyíthatóságával kapcsolatosak, ezért nézze el nekünk a Kedves Olvasó, ha mégis körüljárjuk ezt a nehezen áttekinthető történetet. Közelebbről szemügyre veszünk néhány részletet, összefüggést, hát-ha újabb felismerésekkel gazdagodunk.

Gróf Zrínyi Miklós horvát bán, hadvezér és költő (a szigetvári hős dédunokája) 1664. november 18-án, ebéd után bizalmas embereivel, Vitnyédi István soproni ügyvéddel, a köznemesi ellenzék vezéralakjával, a fiatal Bethlen Miklóssal, a későbbi erdélyi kancellárral, a szintén ifjú Zichy Pállal, Guzics Miklós udvari kapitánnyal, annak öccsével és másokkal vadászni ment a Csáktornyához közeli kursaneci erdőbe. Bethlen Miklós időskori visszaemlékezése szerint Zrínyi lőtt egy vaddisznót, és a szolgálói ugyancsak leterítették egyet. Már esteledett. Az erdő szélén várakozó hintónál éppen beszálláshoz készülődtek, amikor váratlanul megjelent Zrínyi egyik vadásza

Augsburgban
készült
metszet Zrínyi
haláláról
(1664)

Abbildung Der traurigen Begebenheit: Des Edelen und Dapperen Hel-
den Graff Nicolaius, von Serini, welcher, erbärmlicher weise, auf der Jagt, von
einem großen wilden Schwein, ist gehauen, und umgebracht worden, geschehen
den 18. Novembris .s:n: Anno .1664. Martin Zimmermann Kupfer

(Póka István), aki horvát nyelven közölte Zrínyivel: „Én egy kant sebesítettem, mentem a vérén: ha utána mennénk, elveszthetnők”. Ezután Zrínyi fogta a rövid puskáját, lóra kapott, és egyedül a vadász után nyargalt. Nem sokkal ezután Guzics kapitány öccse, egy Majláni (Maglani, Magliani) nevű savoyai fiatalember, Angelo nevű olasz inasa és a lovásza is követték őt. Közülük Guzics tért vissza a riasztó hírrrel, hogy Zrínyit baj érte. Bethlen Miklós *Önéletírásának* vonatkozó részét idézzük:

■ Hozzáfogánk a vadászathoz. Ő maga levetvén a nagy bő csizmát, melyeket a telekes bocskorra is felvonhatott, puskával bemene, és szokása szerint csak egyedül bókálván, löve egy nagy emse disznót. A hálóknál a gyalogok is lövének egyet, s vége lőn a vadászatnak. Kisereglénk a hintóhoz, az úr is, hogy immár hazamenjünk; estefelé is vala. Azonban odahozá a fátum egy Póka nevű vadászát, ki mondá horvátul: én egy kant sebesítettem, mentem a vérén: ha utána mennénk, elveszthetnők. Az úr mindjárt mondá

*A súlyosan
sebesült
Zrínyi és
a segítségére
siető Majláni*

nekünk Zichyvel kettőnknek, látván hogy el akarunk vele menni: öcsém uraim, kegyelmetek csak maradjon itt; Vitnyédinek, Guzics kapitánynak: csak beszélgessenek itt kegyelmetek, öcsém uraimékkal, meglátom, mit mond ez a bolond [...] Csak bocskorban lóra kapa, puska kezében, Póka után elnyargala; egy Maglani nevű szabaudus (*savoyai* – B. A.) ifjú gavallér, Guzics öccse, meg egy Angelo nevű kedves olasz inasa és a lovász nyargalának utána. Mi ott a hintónál beszélgeténk. Egyszer csak hamar ihol nyargal Guzics, mondja a bátyjának: hamar a hintót, oda az úr. Menénk, a mint hintó nyargalhat; és aztán gyalog a sűrűbe befuték én. Hát ott fekszik, még a bal kezében, mint tetszett, az ér gyengén lüktetett; de szeme sem volt nyitva, sem szólt, csak meghala. Maglani így beszélt: hogy a mint Póka után bement a disznó vérén az erdőbe, míg ők a lovakat kötözték, csak hallják a jajszót. Póka szava volt. Maglani legelőbb érkezik. Póka egy horgos fán; az úr arccal a földön, s a kan a hátán; ő hozzálő, elfut

*Ezen
a metszeten
nem
ábrázolták
Zrínyi
lábsérülését,
amelyről
Bethlen Miklós
is hallgatott*

a disznó, érkezik Guzics és Angelo; az úr felkél és mondja: rútul bánék velem a disznó, de ihol egy fa – melyet csatákon is magával hordozott zsebében –, állítsatok meg a sebnek vérét véle, ez arra igen jó. Eléggé próbálták véle, de hijába; csak elfolyt vére, s először ülni, aztán hanyatt fekünni és végre csak meg kellett halni, mert a fején három seb vala, egy bal felől a fülén felül, feje csontján ment csak el a kan agyara, a homloka felé szakasztotta rútul a feje bőrét; más ugyan a bal fülén alól, az orcáján a szeme felé rút szakasztás; de e kettő semmi, hanem harmadik jobb felől a fülén alól a nyaka csigájánál ment be s elé a torka felé ment, és a nyakra feljáró minden inakat kettészakasztotta; ez ölte meg, a vér elmenvén. [...] Rettenetes sírás lőn az erdőben, a legalábbvaló, csak a gyermek is siratta. ■